

Igor Vobič

Mitologija novinarske objektivnosti: revizija Barthesovega koncepta mita

POVZETEK: V članku izhajamo iz predpostavke, da verodostojnost sodobnega novinarstva izvira iz mita novinarske objektivnosti in da se je ta mit spreminjal s spreminjanjem zgodovinskega in kulturnega konteksta. Kot metodološki okvir analize mita novinarske objektivnosti postavljamo revizijo koncepta mita Rolanda Barthesa in ga združujemo s sodobnimi pristopi v medijskih in novinarskih študijah. Analizo mita novinarske objektivnosti izpeljemo skozi prizmo zgodovinske dejstvenosti in aktualne strukturne dejstvenosti. V prvem delu analize z diahronim prerezom pojasnujemo spreminjanje strukture: od vznika objektivnosti v novinarski skupnosti in diskurzu na začetku dvajsetega stoletja do njenega reproduciranja v novinarski dejavnosti ter komunikacijskih, medijskih in novinarskih študijah v naslednjih desetletjih. V drugem delu analize s sinhronim prerezom predstavimo delovanje mita novinarske objektivnosti v vseh fazah novinarskega sporočanja procesa in poskušamo razložiti (samo)organizacijo, (samo)razumevanje in branje novinarstva v trenutnem zgodovinskem in kulturnem kontekstu. V članku dokažemo, da se mit izraža v prepletanju novinarskega diskurza z dóksa v vsakokratnem kontekstu. Mit novinarske objektivnosti se tako prilagaja razmerjem oblasti/moči v času in prostoru, a v jedru ostaja enak – nepopoln, zato lahko v (i)zbiranje informacij in upovedovanje novinarskih sporočil s svojim izražanjem vnaša bistvo – novinarskost.

KLJUČNE BESEDE: novinarstvo, novinar, mit novinarske objektivnosti, Roland Barthes, novinarski sporočanja proces

1 Uvod

Soglasja o okoliščinah vznika »objektivnosti« v novinarstvu ni, prav tako ni enotnosti o razlogih njenega reproduciranja v novinarskem diskurzu (glej Høyer in Pöttker 2005). Posledica različnih poti razvoja novinarske objektivnosti v celinski Evropi, anglosaksonskem novinarstvu in postsocialističnih državah je heterogenost v razumevanjih tega fenomena (glej Donsbach 1995: 17–30; Høyer 1996: 74; Erjavec 1999: 40–45; Schudson 2005: 19). Nepopolno fenomenološko uokvirjanje novinarstva zapolnjuje mit novinarske objektivnosti, na katerem novinarstvo utemeljuje svoj diskurzivni status že skoraj stoletje.

»Objektivnost«, ki ni naravna lastnost novinarskega diskurza (Splichal 1997: 358), se je v novinarstvu zasedla na začetku dvajsetega stoletja. V novinarskem diskurzu

se je reproducirala od prvotnega navduševanja v idealiziranih razumevanjih (glej Lippmann in Merz 1920), zamiranja ideje novinarjev kot objektivnih prenosnikov dogodkov in razmerij (glej Poler Kovačič 2005: 160; Johnson - Cartee 2005: 114) do sodobnih pristopov, ki novinarsko objektivnost razumejo kot nedosegljiv cilj, poln paradoksov, a še vedno kot glavni smerokaz novinarskega (re)konstruiranja realnosti. Avtorje z različnimi teoretskimi ozadji tako povezujejo poimenovanja temeljnega novinarskega sistema pomenjanja, v katerih izražajo nezmožnost uresničitve in antagonizme v normi novinarske objektivnosti: »podoba objektivnosti« (Poler Kovačič 2004a: 84), »ideal profesionalne objektivnosti« (Johnson - Cartee 2005: 112), »objektivnost kot del ideologije novinarstva« (Deuze 2005: 447), »ideal objektivnosti« (Schudson 1978: 3; Ettema in Glasser 1998: 64), »igranje objektivnosti« (Košir 1988: 13), »mit o objektivnosti« (Luthar 2001: 201, 204), »mit novinarske objektivnosti« (Erjavec 2003: 87), »mit, da so mediji objektivni« (Bašič Hrvatinić 2000: 60), »objektivnost kot mit« (Merrill 1997: 119) in podobno.

Čeprav novinarska objektivnost ostaja eno od glavnih zanimanj medijskih in novinarskih študij, trdnega epistemološkega okvira – razen v redkih poskusih (glej Ettema in Glasser 1998; Cottle 2000; Høyer in Pöttker 2005) – niso poskušali postaviti. To praznino poskušamo zapolniti s tem člankom, v katerem razkrivamo izvor in strukturo normaliziranja »objektivnosti« v novinarstvu ter postavljamo zaokroženo izhodišče nadaljnjih poglobljanj v novinarski diskurz. Novinarsko objektivnost razumemo kot mit – sistem pomenjanja, ki se napaja na naturaliziranju zgodovinske transmisije mehanizmov novinarskega objektiviziranja in z vstopanjem v vse faze novinarskega sporočanja procesa končnim novinarskim izdelkom daje pečat *novinarskosti*. Mit novinarske objektivnosti je glavno pogonsko kolo ločevanja novinarstva od drugih diskurzov v sodobnem množičnem komuniciranju in eden od temeljnih kamnov zamišljanja novinarske skupnosti. Teoretsko izhodišče iščemo v *Mitologijah* Rolanda Barthesa,¹ enem od izhodiščnih del strukturalne semiologije, saj je usmerjeno predvsem v analizo kulturnih transformacij, in ne v politične in ekonomske implikacije mitologij. Za postavitev učinkovitega raziskovalnega aparata je zaradi premikov v semiologiji in družboslovju (glej Pinter 1997) nujna revizija pol stoletja starega Barthesovega koncepta. Utemeljujemo jo na Barthesovih besedilih iz njegovega zrelega in poznega obdobja, v katerih se tudi popolnoma odmika od strukturalne semiologije. V spremenjenem konceptu Barthesovega mita opuščamo soodvisnost označevalca in označenca v enoti znaka, dvostopenjskosti prvotnega koncepta pa ne ohranjamo v smislu hierarhičnega pomenjanja navzgor, temveč v smislu točkovne progresivne diferenciacije na prepletenih ravneh: zgodovinske *dejstvenosti* in aktualne strukturne *dejstvenosti*.

Po Barthesu (1957/1979: 232) je namreč mitologija lahko zgolj zgodovinsko utemeljena, pri čemer se diahrona in sinhrona razsežnost prepletata in sta težko raz-

1. Izvirno delo *Mitologije* iz leta 1957 vsebuje 54 kratkih časopisnih prispevkov, ki jih je med letoma 1954 in 1956 objavljaval v pariškem časopisu *Les lettres nouvelles* in v katerih je podajal primere sodobnih mitologij. Časopisnim prispevkom je v knjigi dodal še članek *Mit danes*, v katerem se ukvarja s strukturo mita.

družljivi. Kljub temu zaradi preglednosti v analizi mita novinarske objektivnosti ločujemo diahroni in sinhroni prerez, kar nam omogoča preglednejše razkrivanje geneze »objektivnosti« v novinarstvu, njenega strukturnega prilagajanja v spreminjajočem se družbeno-zgodovinskem kontekstu in njenega vstopanja novinarski sporočanski proces. Tezi, ki ju dokazujemo v članku, sta, (1) da se je mit novinarske objektivnosti spreminjal s spreminjanjem konteksta in (2) da verodostojnost sodobnega novinarstva izvira iz mita novinarske objektivnosti. Razkrivanje mitologizacije novinarske objektivnosti usmerjamo na prevladujoč enosmerni tok informiranja klasičnih množičnih medijev. Potenciali sodobnih komunikacijskih in informacijskih tehnologij, predvsem interneta in spleta, v novinarstvu skorajda niso izkoriščani, zato (za zdaj) le površinsko vplivajo na mitologizacijo novinarske objektivnosti.

2 Barthesov koncepta mita – revizija in nastavki za analizo

Mit kot objekt analize v jedro družboslovja vstopa prek štirih heterogenih disciplinarnih pristopov k analizi mita: filološki, antropološki (evolucionizem, difuzionizem, funkcionalizem, strukturalna metoda), etnološki in psihoanalitski pristop (glej Hrženjak 1999). V postavljanju aparata analize mita novinarske objektivnosti se odpovedujemo za naše zanimanje analitsko preveč omejenemu in pogosto zavrnjenemu filološkemu pristopu (glej Belaj 1990), prav tako ne bomo uporabili psihoanalitskega pristopa – predvsem konceptov Freudove metode sanj in Lacanove opredelitve fantazme (glej Hrženjak 1999: 52–57), saj se zaradi prostorskih omejitev ne bomo ukvarjali z nakazovanjem meja analize mita. V članku nas namreč predvsem zanimajo geneza, družbeni in kulturni okvir ter funkcije in struktura mita novinarske objektivnosti. Način analize mita bomo zato postavili z združevanjem etnološkega in antropološkega pristopa in izhajali iz elementa, ki je bistveno pripomogel k celovitejši obravnavi mita in izhaja iz Saussurjevega strukturalnega jezikoslovja – mit je strukturiran kot metagovorica. Teza o mitu kot metagovorici trdi, da se v različnih kulturnih in zgodovinskih kontekstih mit izraža različno, a omogoča isti pomen. Zasluge za ta premik se pripisujejo predvsem Léviju Straussu (1958/2003) in njegovemu spisu *Struktura mitov*, čeprav je Barthes (1957/1979) že leto poprej začrtal obrise tega pristopa v *Mitologijah*. V njih je pionirsko analiziral pomen sodobnih mitologij, vendar ni pojasnjeval njihove vsebine, ampak iskal osnovna pravila in kode, skozi katere določene prakse proizvajajo pomene, zato je Barthesov mit metodološko primerno izhodišče postavljanja nastavkov za analizo mita novinarske objektivnosti.

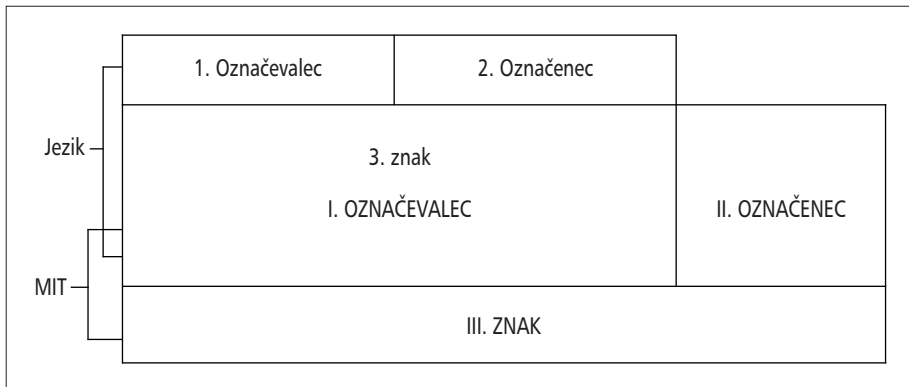
Barthesov mit so od leta 1957 številni avtorji v medijskih študijah uporabljali kot okvir razkrivanja sodobnih mitologij. Ta del Barthesovega semiološkega projekta nekatere avtorji še vedno nekritično aplicirajo na sodobne družbene fenomene in zanemarjajo semiološko šibkost prvotnega koncepta, ki zahteva ponovno poglobljanje in revizijo, kar bomo poskušali storiti v nadaljevanju tega poglavja. Barthesovo razumevanje mita kot temeljnega koncepta pri epistemologizaciji novinarske objektivnosti vpeljujemo zato, ker njegova konceptualna usmerjenost v družbeno-zgodovinsko kontekstualizacijo

omogoča vpogled v transmisijo mehanizmov novinarskega objektiviziranja na mikro-ravnih in vstopanje v trenutno naturaliziranje novinarske objektivnosti v novinarskem diskurzu. Zato smo v analizo mita novinarske objektivnosti vključili diahroni prerez, s katerim bomo vstopili v reproduciranje mita v različnih družbeno-zgodovinskih kontekstih in tako bolj celovito razumeli trenutni mitski sistem novinarske objektivnosti kot smerokaz (samo)organizacije, (samo)pojasnjevanja in (samo)razumevanja sodobnega novinarstva.

2.1 Prvotni koncept Barthesovega mita

»Mit je govor,« piše Barthes (1957/1979: 229), pri čemer z govorom razume vsako enoto ali sintezo, verbalno ali vizualno, ki je nosilka pomena. Miti so po njem vključeni v vse reprezentacijske prakse. Barthes koncept mita kot dvostopenjski sistem pomenjanja snuje na hjelmslevovski tezi o obstoju več ravni pomenjanja in odmiku od arbitrarnosti saussurjevske sheme označevalec/označenec (franc. *signifiant/signifié*). Na primarni stopnji, ki spada v območje jezika v ožjem smislu, par označevalec/označenec skupaj deluje kot označevalec na sekundarni stopnji z drugotnim označencem, na kateri si mit prisvoji znake s primarne stopnje in jih spremeni v surovino za lastne sinteze. »Funkcija mita je izprazniti realnost: tj. dobesedno nenehno odtekanje, krvavenje oziroma, če hočete, izparevanje, skratka, vidna neprisotnost.« (Barthes 1957/1979: 297).

Graf 1: Barthesov mit – dvostopenjski semiološki sistem (1956/1979: 269).

Pri tem mitski označevalec deluje kot smisel in forma hkrati – kot smisel vsebuje ves sistem vrednosti (npr. zgodovina), kot forma išče pomen, ki ga bo izpolnil. Mitski označenec je fluidna gmota, ki ima sicer na voljo neomejeno množico označevalcev, a jo pogojuje družbeno-zgodovinski kontekst: nastane, se spreminja ali izgine. Po Barthesu (1957/1979: 246) odnos med mitskim označevalcem in mitskim označencem nikoli ni arbitraren, v mitski pomen se namreč po njem vselej vključuje motivacija, ki jo pogojuje družbeno-zgodovinski kontekst in izhaja iz analogije med *smislom* (jezikovnim znakom) in *formo* (mitskim označevalcem). Pri tem glavno vlogo, kot piše Barthes (1957/1979: 251), igra zgodovina kot izraz buržoazne ideologije – mit si v tem okviru kot parazit prisvaja prvo stopnjo in smisel spreminja v formo.

2.2 Barthesovi teoretski premisleki in revizija njegovega prvotnega koncepta mita

Kljub jasnima strukturi in teoretskemu ozadju se interpretacije Barthesove »mitologije«, ki opozarjajo na pomanjkljivosti prvotnega koncepta, razhajajo (glej Fiske in Hartley 1978; Hrženjak 2002). Ker nam lahko različne razlage Barthesovega mita otežijo analizo, revizijo njegovega konceptualnega aparata izpeljujemo iz sinteze njegovih kasnejših del (glej Barthes 1964/1990, 1970/1974, 1970/2000, 1971/1977, 1975/1977, 1977/2003). V njih se pod vplivom »nove semiologije« teoretsko odpoveduje *Mitologijam*, kot glavni koncept postavlja označevalca (Barthes 1970/2000: 9; 1971/1977: 166), podira hierarhično gradnjo pomena (denotacija–konotacija) (Barthes 1970/1974: 9) ter dvojici buržoazna ideologija in zgodovina odvzame ključno vlogo v delovanju mitskega sistema (Barthes 1971/1977: 166). V verigo povezanih predstav namreč vstopajo zdravi razum, norma, obče mnenje ali na kratko *dóksa* – mit se skriva, v diskurzu ostane le mitsko (prav tam). Barthes v zrelem obdobju, ko se v celoti umika od strukturalne semiologije, vstopanje *dóksa* v mit povezuje z decentralizirano in vseprisotno oblastjo/močjo, ki mitologizira kompleksen sistem predstav, verovanj in simbolov, ki jih neka skupnost goji o sebi. »*Dóksa* je trenutno mnenje, pomen, ki se ponavlja, kot da se ni nič zgodilo /.../ Jo lahko vidimo? Niti tega ne: je kot želatinasta tvarina v očesni mrežnici« (Barthes 1975/1977: 122).² Barthesovo razumevanje oblasti/moči in mitologije kot njene strukturne enote gradi na *dóksa*, ki tke vezi med zgodovinsko preteklostjo, iz nje izviraajočo običajnostjo in ob tem prisotnimi paradoksi. »*Dóksa* ni zmagovalna, je vsebina oblasti: razprši in zamegli« (Barthes 1975/1977: 153–154). V svoji poznih delih Barthes naredi premik *od jezika k diskurzu* in govori o »diskurzih moči«, ki so prepojeni z *dóksa*. »Diskurz moči imenujem vsak diskurz, ki ustvarja napako, in potemtakem krivdo tistega, ki ga (ta diskurz) sprejema« (Barthes 1977/2003). Oblast/moč je prisotna »v najbolj prefinjenih mehanizmih socialnega stika: ne samo v državi, v družbenih razredih, skupinah, ampak tudi pri modnih muhah, v splošnih mnenjih, v spektaklih, igrah, pri športu, preko informacij, v družinskih in zasebnih odnosih, vse tja do osvobajajočih valov, ki s svojim pritiskom poskušajo moč spodbijati« (prav tam). V teh diskurzih moči igrajo miti vlogo mehanizmov, ki na mikroravnih napajajo *dóksa* ter se na *dóksa* tudi sami napajajo in naturalizirajo.

V reviziji Barthesovega semiološkega projekta se na podlagi njegovih teoretskih premislov popolnoma umikamo od njegovih »vzornikov« Saussurja in Hjelmsleva in strukturalne semiologije ter se zaradi premika *od jezika k diskurzu* približujemo postmarksistični in poststrukturalistični teoretski tradiciji, pri čemer fenomenološki okvir prvotnega koncepta mita ostaja v jedru razumevanja mita. »Mit sporočilu ne daje vsebine, ampak način njegovega podajanja,« piše Barthes v *Mitologijah* (1957/1979: 229). Mit daje diskurzu posebno nagnjenje, ki mu prinaša svojstvenost in ga loči od drugih diskurzov. Po analogiji s poznim Barthesom mit šele v prepletanju diskurzov z *dóksa*,

2. Na tem mestu Barthes deloma zabriše ločnico med pojmom, ki so ju razlikovali že stari Grki, *dóksa* (δόξα) in *epistémē* (ἐπιστήμη): prvi je pomenil mnenje, drugi pa znanje (in znotraj njega *technē* posebej praktično ali uporabno znanje) (Splichal 2007: xv).

temeljnim izrazom necentralizirane oblasti/moči, postaja inherenten diskurzivni del, paradoksalno izginja in za seboj pušča zgolj sled – *mitsko*. Mit kljub temu re-interpretira – napaja se na rekonstruiranju zgodovine po nareku družbeno-zgodovinskega konteksta, ki ga vnaša v svoj sleherni izraz v diskurzu. *Mitsko* je tisto, ki v odnosu z *dóksa* ločuje diskurze – v vsako enoto posameznega diskurza namreč vnaša njegovo *bistvo* – nekakšen zgodovinski koncentrat. Mitologija torej vselej deluje kot preplet zgodovinske *dejstvenosti* in aktualne strukturne *dejstvenosti*, ali kot Barthes (1957/1979: 264) piše v prvotnem besedilu: »Naj se ukvarja s preteklostjo ali sedanjostjo, mitologija je lahko samo zgodovinsko utemeljena, saj je mit govor, ki ga je izbrala zgodovina.« Revidirani koncept mita zato razumemo dvostopenjsko – v smislu točkovne progresivne diferenciacije med prepletenima razsežnostma: diahrone in sinhrona. Z ohranjanjem ločnice med diahronim in sinhronim prerezom se sicer deloma razhajamo z zgoraj postavljenim teoretskim okvirom, toda zaradi preglednosti analize jo ohranjamo v revidirani strukturi mita. Diahrona razsežnost pojasnjuje spreminjanje mita skozi čas, razkriva vznik in reproduciranje mita v različnih družbeno-zgodovinskih kontekstih oziroma podaja časovno zaporedje izražanja mita v diskurzu od geneze naprej, ki pa ni nujno vezano samo na en mit, ampak na preplet več mitov. Sinhrona razsežnost pa pojasnjuje različne oblike istih odnosov, v določenem zgodovinskem in kulturnem kontekstu razkriva razlike med več ravnmi delovanja *mitskega* v diskurzu, ki je kljub številnim antagonizmom glavno vozlišče (samo)organizacije in (samo)razumevanja skupnosti.

3 Diahrona razsežnost: od vznika novinarske objektivnosti do sodobnih pristopov

Z diahronim prerezom poskušamo določiti zgodovinski vznik objektivnosti v novinarstvu, razkriti vzroke prepletanja novinarstva z *dóksa* in reproduciranje mita novinarske objektivnosti kot inherentnega dela novinarskega diskurza v različnih družbeno-zgodovinskih kontekstih. Tako pripravljamo podlago za vstop v sinhrono razsežnost ter iskanje in pojasnjevanje mitskih mehanizmov na mikroravneh in razlik med njimi – tj. v vseh fazah novinarskega sporočanja procesa.

3.1 Vznik novinarske objektivnosti na začetku dvajsetega stoletja

V institucionalizirani zgodovini novinarstva je široka paleta interpretacij, zakaj je na začetku dvajsetega stoletja vzniknila novinarska objektivnost – širokega konsenza o vzrokih rojstva »objektivnosti« v novinarstvu ni. Nekateri avtorji vzrok iščejo v uveljavitvi telegrafa v novinarskem sporočanja procesu, ker da je zaradi tehnološkega okvira silil v kratka, po pomembnosti hierarhizirana besedila ter posledično v objektivizacijo upovedovanja in v njeno normiranje. Poleg tega, večkrat zavrnjenega tehnološkodeterminističnega pogleda (glej Emery in Emery 1988; Schudson 2005) v sodobnih pristopih k novinarski objektivnosti kroži prepričanje, da je na konstrukcijo novinarske objektivnosti najbolj vplival komercialni imperativ. Tiskovne agencije naj bi namreč na začetku prejšnjega stoletja novice »prodajale« različnim medijskim hišam s kompleksno lastniško strukturo in različnimi političnimi nagnjenji (Glasser 1992: 177;

Bennett 2003: 196; Høyer 1996: 74; Erjavec 1999: 41), novinarji pa naj bi pisali za več časopisov hkrati in tako rabili skupni okvir (Schiller 1981: 76). Kot glavni vzrok nekateri omenjajo željo po legitimizaciji profesionalnega statusa novinarjev z zatonom »političnega« tiska ob koncu devetnajstega stoletja in vzponom ugleda znanosti kot kulturne paradigme (Ettema in Glasser 1998: 65; Splichal 2000: 50). »Ideja novinarske objektivnosti se je širše uveljavila šele po prvi svetovni vojni v povezavi z uveljavitvijo širšega kulturnega gibanja ‚znanstvenega naturalizma‘, ki je poudarjalo pomen metod pri dokazovanju dejstev« (Splichal 2000: 51). V tistem času in prostoru naj bi s tem poskušali zadovoljiti heterogen bralski krog in posledično povečati oglaševalske dohodke (Høyer 1996: 74; Splichal 1997: 358; Splichal 2000: 51). Kot pravita Hardt in Brennen (1995), so bili predvsem medijski lastniki – in ne novinarji – tisti, ki so spodbujali objektivizacijo novinarstva in ga razumeli kot temeljni kamen profesionalizacije.

Čeprav je uveljavitev novinarske objektivnosti tekla po ločenih poteh – v začetku dvajsetega stoletja v Združenih državah Amerike in Zahodni Evropi; v drugih delih sveta, npr. v socialističnih državah, pa s prelomi diskurzivnih režimov tudi šele ob koncu prejšnjega stoletja – in čeprav ni enotne razlage o razlogih njenega rojstva, to za delovanje mita vsakokratnih razmerjih oblasti/moči ni odločilno. *Mitsko* v novinarskem diskurzu v vsakršni situaciji deluje kot interpretativni presežek nekega naturaliziranega dejstva ali izmišljije, ki ga mit novinarske objektivnosti pod okriljem *dóksa* lahko predrugači in izkrivi.

3.2 Reproduciranje »objektivnosti« v novinarskem diskurzu v različnih družbeno-zgodovinskih kontekstih

Po prvi svetovni vojni se je z institucionalizacijo novinarstva reproducirala kot »industrijska disciplina« (Schudson 2003: 82), »strateški ritual« (Tuchman 1972/1999: 306), »samoiniciativna in zgodovinska zaveza« (Hardt 1996: 23) v skladu s takrat uveljavljeno *korespondenčno teorijo resnice*, po kateri je resničnostna vrednost stavka določena z ustreznim stanjem stvari v svetu. Po zatonu političnega tiska devetnajstega stoletja in industrializacijo novinarstva so nasprotja znotraj triade lastnik–urednik–novinar presegali z normo objektivnosti kot temeljem rutinizacije in pomembnim delom tržne strategije (Høyer 1996: 74). Na mikroravni je vstopala s kodificiranjem standardov objektivnosti kot dolžnosti znotraj novinarske etike (glej Crawford 1924) in z izobraževanjem novinarjev (glej Lippmann 1920: 63; Johnson - Cartee 2005: 112). Uveljavljala se je kot temeljno etično načelo, »ki je pogosto v nasprotju s podrejenostjo novinarstva političnim in gospodarskim akterjem« (Splichal 2000: 47).

Po drugi svetovni vojni se je teoretsko polje premaknilo: zamiranje *korespondenčne teorije resnice* je preslikano v poročilo *Komisije za svobodo tiska* iz leta 1947, ki jo je vodil Robert W. Hutchins in ki je postalo eno od najvplivnejših smernic dela novinarjev po svetu (glej Merrill 1997: 17). V poročilu so zakoličili pogoje za vzpostavitev odgovornega tiska, s čimer se je začel zaton *libertarne teorije tiska* in vzpon *teorije družbene odgovornosti*, ki je s svojimi petimi merili temelj normativnega modela novinarstva (glej Poler Kovačič 2005: 55–59):

- zagotavljati resnicoljuben in celovit prikaz dogodkov dneva v kontekstu, ki jim daje pomen,
- služiti kot forum za izmenjavo komentarjev in kritike,
- ponuditi reprezentativno podobo konstitutivnih družbenih skupin,
- predstaviti in razjasnjevati družbene cilje in vrednote,
- zagotavljati celovit dostop do dnevnih informacij.

Čeprav se poročilo odmika od postulatov *teorije odseva*, po kateri novinarji s svojimi prispevki objektivno odsevajo družbeno realnost, in ne uporablja besede *objektivnost*, so njegove točke (p)ostale smerokaz uresničevanja norme novinarske objektivnosti: objektivnost ni dosegljiva, toda ostaja cilj *resnicoljubnih* novinarjev. Nezmožnost zaobjemanja pomenskega polja besede *objektivnost* se kaže v izostanku univerzalnega pojmovanja standardov novinarske objektivnosti in njenim postopnim izginjanjem iz novinarskih etičnih kodeksov in mednarodnih dokumentov.

Društvo profesionalnih novinarjev Sigma Delta Chi je tako v svoj etični kodeks leta 1974 zapisalo, da je objektivnost dosegljiv cilj in standard, za katerega naj si novinarji prizadevajo (Glasser 1992: 179). V prenovljeni različici iz leta 1996 je beseda *objektivnost* izginila iz kodeksa tega društva, pri čemer je normativni okvir novinarske dejavnosti ostal nespremenjen.³ Podobno so se *objektivnosti* lotili v vplivnih mednarodnih vodilih novinarskega dela:

- v *Münchenski deklaraciji*, ki so jo leta 1971 kot *Deklaracijo o pravicah in dolžnostih novinarjev* sprejeli predstavniki novinarskih združenj Evropske skupnosti, Švice in Avstrije ter več mednarodnih novinarskih organizacij;
- v resoluciji *Unesca Novi svetovni informacijski in komunikacijski red* iz leta 1984, v dopolnjeni *Deklaraciji o temeljnih novinarske etike*, ki jo je *Mednarodna zveza novinarjev (IFJ)* sprejela leta 1986;
- v resoluciji parlamentarne skupščine *Sveta Evrope* številka 1003 *O novinarski etiki* iz leta 1993.

Zgornji terminološki premiki po Bennettu (2003: 192) ne pomenijo odmika od zavezanosti maksimam novinarske objektivnosti, ampak le utrujenost od nezmožnosti polnega udejanjenja objektivnosti. Kljub temu so tudi po zamenjavi *resnice* z *resni-*

3. Podoben uvid prinese presek novinarskih kodeksov v slovenskem medijskem prostoru od leta 1965 do 2002. *Zveza novinarjev Jugoslavije* je leta 1965 sprejela *Kodeks novinarjev Jugoslavije*, ki so ga dopolnili leta 1969 in 1973: »Družbeno nevarnost in moralni prestopki pomeni vse tisto, kar ovira pravočasno, popolno, pravilno, resnici ustrezno, objektivno informacijo.« V *Kodeksu novinarjev Jugoslavije* iz leta 1988 besede *objektivnost* ali njenih izpeljank ni: »Obveznost novinarja je, da javnosti posreduje resnico, popolno in preverjeno informacijo.« *Društvo novinarjev Slovenije* je leta 1991 sprejelo prvi novinarski kodeks v Republiki Sloveniji, ki ima v prvem odstavku prvega člena zapisano: »Predvolilno obdobje – objektivno in koristno za svobodo obveščanja ter uravnoteženo lahko novinarji s predvolilnih zborovanj sporočajo tudi tista stališča, s katerimi se ne strinjajo.« V *Kodeksu novinarjev Slovenije* iz leta 2002 besede *objektivnost* ali njenih izpeljank ni, v *Preambuli* piše: »Novinarji so dolžni predstavljati celovito sliko dogodkov in svoje delo, ob spoštovanju pravic drugih, opravljati natančno in vestno. Takšno delo je temelj verodostojnosti novinarjev.«

coljubnostjo in *objektivnosti s približevanjem objektivnosti* mehanizmi novinarske objektivnosti ostali enaki kot ob njeni genezi na začetku stoletja. Instrumentalizacijo novinarske objektivnosti se lahko tako omeji na štiri točke (glej McNair 1998: 68):

- ločitev dejstev in mnenj,
- veljavnost novinarskih trditev s sklicevanjem na verodostojne vire,
- uravnoveženost prispevkov,
- zagotavljanje enakega dostopa.

Zgornji mehanizmi objektiviziranja novinarskega sporočanja so se ohranjali tudi ob koncu dvajsetega stoletja, ko je vse težje določiti meje med novinarstvom in ne-novinarstvom in ko so novinarji »postali ujetniki razvoja novinarstva kot razvedrila za množice« (Splichal 2000: 51). Trk *razvedrilne* in *klasične* funkcije novinarstva se je namreč v poznem kapitalizmu in obdobju pospešenega razvoja informacijskih in komunikacijskih tehnologij končal z bledenjem slednje in vsesplošno krizo novinarstva kot institucionalnega dela političnega, ekonomskega in kulturnega sistema (glej Altheide in Snow 1991; Hardt 1996; Poler Kovačič 2005; Splichal 2005). Kljub krizi klasične paradigme novinarstva je v novinarskem diskurzu tega kulturnega in zgodovinskega konteksta še vedno močno uveljavljena *novinarska teorija demokracije* (Gans 2004: 54). Ta naiven teoretski pogled (glej Erjavec 2004), ki je nekakšen preplet *teorije odseva* in *teorije družbene odgovornosti*, normo novinarske objektivnosti vidi v jedru novinarskega poslanstva v *demokraciji*, tj. z obveščanjem državljanov maksimirati demokracijo.

Zgornji prelet različnih kulturnih in zgodovinskih kontekstov kaže, da prve teze iz uvoda ne moremo zavreči. Mit novinarske objektivnosti je namreč *nepopoln*, zato se lahko prilagaja prevladujočim teoretskim konceptom in vsakokratnemu političnemu, ekonomskemu in kulturnemu kontekstu. Z reproduciranjem mehanizmov novinarske objektivnosti se novinarstvo v različnih kulturnih in zgodovinskih kontekstih utrjuje kot verodostojno, na mikroravnih se novinarska objektivnost kot zgodovinska zaveza naturalizira v skladu z razmerji v oblastni strukturi. Novinarska objektivnost tako (p)ostaja inherenten del novinarskega diskurza moči, vzajemno prepletenega z *dóksa*, in ga ločuje od ostalih diskurzov v sodobnem množičnem komuniciranju: npr. od odnosov z javnostmi in oglaševanja. Tudi »večna« razprava v znanstvenih in akademskih krogih o »objektivnosti« v novinarstvu je dokaz, da se v novinarskem diskurzu zgodovinska *dejstvenost* prepleta z aktualno strukturno *dejstvenostjo* v točki novinarske objektivnosti.

3.3 Sodobni pristopi k novinarski objektivnosti

Sodobni pristopi v medijskih in novinarskih študijah k novinarski objektivnosti kot diskurzivnem jedru novinarstva so različni. Skupno jim je, da je novinarska objektivnost nedosegljiva, norma novinarske objektivnosti pa polna antagonizov. Razhajajo se predvsem v razumevanju posledic sledenja normi novinarske objektivnosti.

Prva skupina pristopov bi novinarstvo »osvobodila« objektivnosti (glej Bennett 2003; Glasser 1999; Iggers 1999; Merritt 1995; Rosen 1993). Novinarsko objektivnost vidijo kot mit, ki se ga mora odpraviti, saj da se z vpetostjo novinarstva v razmerja

oblasti/moči rojeva paradoks novinarske objektivnosti – stremljenje k nepristranskosti pod masko novinarske objektivnosti gradi pristranskost. Novinarstvo se v okvirih te skupine pristopov s pomočjo objektivnosti še bolj trdno vpenja v spone političnega, ekonomskega in kulturnega sistema, ki je po njihovem mnenju izvor krize novinarstva. Avtorji znotraj te skupine vidijo morebitno rešitev v približevanju konceptom *javnega*, *skupnostnega* oziroma *pogovornega novinarstva* (glej Poler Kovačič 2003).

Druga skupina pristopov nalaga, naj novinar objektivnost sprejema kot ideal, h kateremu je vredno stremeti, in to počne z izpolnjevanjem določenih dolžnosti (glej Košir 1988; Laban 2005; McNair 1998; Poler 1997; Poler Kovačič 2004a; Shoemaker in Reese 1996; Ettema in Glasser 1998). Z uresničevanjem vrste »pravil«, ki niso bila nikoli v celoti prepoznana, naj bi se novinar približeval objektivnosti in zadovoljeval, kot piše K. Erjavec (1999: 45, 161),⁴ eno od temeljnih zahtev kakovostnega novinarstva: občinstvu predstaviti nepopačeno sliko realnosti. Novinarji se morajo ob tem zavedati, da so odgovorni naslovnikom, virom informacij, predmetu sporočanja, uredniku, mediju in sebi – medijske informacije niso le tržne dobrine, ampak temeljna pravica, ki je last posameznika. Zato se znotraj tega heterogenega pristopa oblikuje težnja po odmiku od »učbeniške objektivnosti« – novinarji naj bi bili še vedno zavezani dejstvu, ampak naj bi ponudili njihovo refleksijo in iskali rešitve problemov skupnosti (Ettma in Glasser 1998: 22), kar Schudson (1978: 192) imenuje »zrela subjektivnost«.

Tretja skupina pristopov novinarsko objektivnost razume kot nedosegljiv cilj in poskuša razbiti njene naturalizirane postavke (glej Deuze 2005; Luthar 2001; Erjavec 2003; Merrill 1997; McNair 1998; Schudson 2003; Splichal 1984, 1997, 2000; Tuchman 1972/1999; Hall 2004). Novinarsko objektivnost razume kot legitimiranje novinarskega diskurza, ki večrazsežnostno naravo resnice ter izmuzljivo realnost podajajo kot dokončni. Novinarji objektivizirano (re)konstruiranje realnosti utemeljujejo na obstoju konsenza v družbi kot refleksije kulturnega in zgodovinskega konteksta, »moralnega reda« (Ettema in Glasser 1998: 81–84), »dominantne ideologije« (Erjavec 2003: 99) oziroma »zdravega razuma« (Luthar 2001: 211–212), h gradnji katerih tako tudi prispevajo. Prizadevanje za »objektivno« poročanje po zatonu »političnega« tiska ni odpravilo ideološke narave medijev, ampak je eno vrsto ideologije nadomestilo z drugo (Splichal 1997: 358). »Ideologija objektivnosti« (Hall 2004: 207) izhaja iz absolutnega razlikovanja med dejstvom in vrednostjo, razlikovanja med dejstvom in interpretacijo kot zdravorazumskim pravilom novinarske prakse: empiricistične iluzije in utopije naturalizma.

Vse skupine so si enotne, da novinarska objektivnost postavlja normativni okvir sodobne novinarske dejavnosti. Četudi je objektivnost *par excellence* nedosegljiva in četudi je beseda *objektivnost* skorajda izginila iz novinarskih (samo)regulacijskih dokumentov,

4. Avtorica v poznejših prispevkih opozarja na pomanjkljivosti »objektivnosti« v novinarskem sporočanju. Sledenje normi novinarske objektivnosti tako po njeno reproducira navidezni konsenz v družbi, ki je odraz dominantnih idej (Erjavec 2003: 99). Tako norma objektivnosti, ki v ospredje postavlja ideal nevtralnega novinarstva, novinarjem preprečuje, da bi seznanjali državljane o dodatnih možnostih *politične* participacije (Erjavec 2004: 133).

mitsko v novinarskem diskurzu namreč vse od vznika »objektivnosti« v novinarstvu na začetku prejšnjega stoletja implicira isto: dogodki in informacije se (i)zbirajo sami in se sami upovedujejo v objektivne novinarske prispevke. Mitologija novinarske objektivnosti učinkuje kot ekskluziven poziv k zaupanju v novinarstvo (McNair 1998: 65), zaščita novinarske verodostojnosti (Gans 1979/2004: 186) in obramba pred kritikami (Tuchman 1972/1999: 308). Zaradi *mitskega* »objektivnost« v novinarskem diskurzu, kot bi zapisal Barthes, izgublja spomin izdelave in postaja del mitologije novinarstva – vsak dan znova, v slehernem novinarskem prispevku.

4 Sinhrona razsežnost: novinarski sporočanješki proces

Diahrona analiza mita novinarske objektivnosti je pokazala, da čeprav konteksta in razlogov geneze »objektivnosti« v novinarstvu ni mogoče povsem zaobjeti, so se mitski mehanizmi objektiviziranja reproducirali – tj. ohranjali in prilagajali v različnih kulturnih in zgodovinskih kontekstih. Mit novinarske objektivnosti si zgodovino sposoja in jo prevrača, *mitsko* (p)ostaja naravna lastnost novinarskega diskurza in novinarski prispevki dobivajo, kot piše Barthes (1957/1979: 275), *bistvo* – postajajo *novinarski*. Zato sinhrono analizo mita novinarske objektivnosti omejujemo na novinarsko delovanje na mikroravneh – tj. v antagonizmi novinarskega sporočanješkega procesa. Zanj je značilno zbiranje, izbiranje in (pre)oblikovanje informacij o dejstvih in mnenjih, ki ga določajo »družbene determinante novinarstva« (McNair 1998: 13–15):

- profesionalna kultura (npr. širši normativni okvir delovanja);
- ekonomski pritiski (npr. boj za oglaševalce, pritiski lastnikov);
- politični pritiski (npr. cenzura, lobiranje, regulacija);
- taktike virov informacij (npr. odnosi z javnostmi);
- tehnološke možnosti in omejitve (vpliv tehnološkega medijskega okvira na (i)zbiranje informacij, upovedovanje in sprejemanje novinarskih sporočil).

Kompleksnost v odnosih dveh prepletajočih se triad lastnik–urednik–novinar in novinar–vir–naslovnik sili v kontinuiran novinarski tok in posledično rutinizacijo novinarskega dela, ki daje novinarjem »pomirjujočo domačnost« (Bennett 2003: 162). Sinhrono analizo vpenjamo v tri faze novinarskega sporočanješkega procesa, ki jih prepoznavata McManus (1994: 104–163): zbiranje informacij, selekcija med njimi in upovedovanje novinarskega prispevka. Mit novinarske objektivnosti ne prinaša vsebine v novinarski prispevek, ampak po analogiji z revizijo Barthesovega koncepta parazitira na prepletenosti novinarskega diskurza z *dóksa* in prinaša *bistvo* – novinarji *objektivno* (i)zbirajo *pomembne* oziroma *zanimive*⁵ informacije iz družbene realnosti in jih z upovedovanjem osmišljajo naslovnikom.

5. Splichal in Sparks (1994: 17–31) izluščita dve temeljni smeri v znanstvenih definicijah novinarstva: *strožja smer*, ki iz definicije izključuje zabavo, in v Evropi vplivnejšo *liberalnejšo smer*, ki se zavzema za širšo opredelitev novinarstva ter poleg *pomembnih* vključuje tudi *zanimive* informacije in razmerja povezana z njimi.

4.1 Zbiranje informacij in mit novinarske objektivnosti

Novinarstvo se od drugih dejavnosti v množičnem komuniciranju loči po gradnji verodostojnosti z navajanjem dokazil, ki so *znanega* porekla (Laban in Poler Kovačič 2007: 69). Najbolj verodostojen vir je novinar sam, ki je na kraju dogodka in razkriva razmerja v ozadju z aktivnim *preiskovalnim* delom. *Mitsko* v novinarskem diskurzu novinarju naturalizira kot »vizionarja resnice« (Hartley 2004: 181) – neločljivo ga povezuje z dogodkom in ga hkrati loči od njega. Zdi se, da je *ves* »dogodek« skozi vse faze sporočanja procesa prišel *sam*. Pri tem moramo upoštevati, da je novinar redko priča dogodku *per se*, ampak večinoma zbira že upovedane dogodke, ki jih v naslednjih fazah preoblikuje (Van Dijk 1988: 179).

Zbiranje informacij določajo *kriteriji objavnne vrednosti* (angl. *news values*), ki so izraz oblasti/moči ter dogodkom, problemom in virom podeljujejo legitimnost in avtoriteto. Razlikujemo med *konvencionalnimi viri*, ki so privilegirani v razmerjih oblasti/moči in so zato znotraj novinarskega diskurza bolj legitimni, in *nekonvencionalnimi viri informacij*, ki jih s ciljem kontekstualizacije vpeljuje predvsem *preiskovalno novinarstvo* (angl. *investigative journalism*) in *raziskovalno novinarstvo* (angl. *precision journalism*) (glej Strenz 1989: 109, 125–128; Ettema in Glasser 1998: 158–160). Ta delitev sovпада s klasifikacijo zbiranja informacij glede (ne)aktivnost – od *minimalno aktivnega odkrivanja* do *zelo aktivnega odkrivanja* (glej McManus 1994: 97–98). Raziskave (glej McManus 1994; Shoemaker in Reese 1996; Bennett 2003; Erjavec in Poler Kovačič 2004) dokazujejo, da prednjači rutinizirano in skorajda pasivno zbiranje informacij: med viri informacij so tiskovne agencije in drugi mediji ter sporočila za javnost in druge informacijske subvencije.

Novinar navadno preskakuje med intenzivnostjo odkrivanja in zbiranja informacij. Za temelj prispevka je novinar lahko informacije zbral skorajda pasivno, v nadaljnjih fazah pa lahko informacije išče zelo aktivno. Novinarji z razkrivanjem, odkrivanjem in zbiranjem dejstev ustvarjajo »dejstva« in z vzpostavljanjem objektivnosti legitimizirajo svoje delo (Johnson - Cartee 2005: 113). Če preslikamo Barthesovo dediščino, *mitsko* v novinarskem diskurzu namreč zbrane informacije in njihove vire v nadaljnjih fazah spreminja v *novinarske* – postajajo naravni, legitimni in verodostojni.

4.2 Selekcija zbranih informacij in mit novinarske objektivnosti

Mehanizem selekcije, ki izhaja iz teorije družbene odgovornosti, je bistven za redukcijo kompleksnosti družbene realnosti v novinarskem sporočanju, Splichal (1984: 118) jo s tega vidika označuje kot uničujočo. Medij je kot »reflektorski žarek, ki se premika in osvetli enkrat eno, drugič drugo zatemnjeno epizodo« (Lippmann 1922/1999: 228). V tej fazi sporočanja procesa je torej najbolj aktivna odbirateljska vloga, ki jo uredniki, novinarji in drugi, ki sodelujejo v novinarski produkciji, igrajo s prečiščevanjem (zbranih) informacij. Novinar s selekcijo izbere dogodke in informacije, ki jih bo vključil v novinarski prispevek, in zavrže tiste, ki v nadaljevanju sporočanja procesa ne bodo več vključene. Selekcija je izven novinarjevega neposrednega nadzora, saj so kriteriji objavnne vrednosti neločljiv del novinarskega diskurza (Campbell 2004: 105). Te

»intersubjektivne mentalne kategorije« (Fowler 1991: 7), ki določajo, kaj je *pomembno* in *zanimivo*, niso absolutne in univerzalne, ampak se v času in prostoru spreminjajo (Erjavec 1999: 53) ter se navezujejo na prednostno tematiziranje oblasti/moči (Erjavec 2003: 91). Novinar je pred kriteriji objavnosti skorajda nemočen in težko ubeži njihovi institucionalizirani moči, četudi se je zaveda in ji poskuša kljubovati.

Mitsko zaobjema selekcijo in dejavnike objavnosti v novinarskem diskurzu, tako da se zdi, kot pravi Hall (2004: 201), da dogodki izbirajo sami sebe. Še več, s tem, ko se selekcija mitologizira, izginjajo njeni mehanizmi – redukcija družbene realnosti je naturalizirana. Po analogiji s poznim Barthesom tovrstno izražanje mita novinarske objektivnosti omogoča preplet novinarskega diskurza z *dóksa*, *pravim* obrazom oblasti/moči, kar ugotavlja tudi Hall (2004: 202): »Kriteriji objavnosti se neprenehoma zoperstavljajo nepretiranim nizom prepričanj in konstrukcij o svetu, ki jih večina bralcev deli«. V novinarsko delo vnašajo rutino (Van Dijk 1988: 120; Bennett 1996: 6) in paradoksalno silijo h konsenzu, ki zahteva občutek enotnosti, mitologija hkrati vnaša pridih različnosti, pluralnosti, hierarhije in ekskluzivnosti (Hall 2004: 202; Hartley 1989: 82).

Mitologija novinarske objektivnosti zamegljuje vzajemen odnos med selekcijo in upovedovanjem: »Določen ‚dogodek‘ je izbran samo, če je lahko viden v določenem reprezentativnem odsevu« (Fowler 1991: 19). Omenjeni vzajemen odnos je protisloven in mitologija novinarske objektivnosti presega – to Hartley (2004: 187–9) pojasnjuje s pojmom *januarskega novinarstva*,⁶ na eni strani zavezanega empirični dejstvenosti, ki jo je mogoče prešteti in opazovati, na drugi strani pa ponarejanju, domišljijskosti, povestim in kredibilnim vtisom. Ta »ponaredek«, kot pravi Hartley (2004: 184), ne pomeni zavestnega zavajanja ali ponarejanja, temveč vpeljavo simulacijskih mehanizmov, ki vzpostavljajo red, koherentnost in enovitost ter s tem delajo novinarske prispevke in ves novinarski tok lažje predstavljen in verodostojen.

4.3 Upovedovanje novinarskega sporočila in mit novinarske objektivnosti

V tretji fazi sporočanja procesa se udeležujejo odgovori na vprašanja, kako poročati o izbranih dogodkih, kako analizirati razmerja med njimi in kako podajati mnenje. Novinar je v normativni okvir novinarske objektivnosti, ki narekuje ločevanje med dejstvi in mnenji, sklicevanje na vire, uravnoveženost in enak dostop do informacij, vpet že na začetku sporočanja procesa, toda udeležanje se v njegovi zadnji fazi. Poleg tega novinar deluje znotraj medijske logike (Altheide in Snow 1979, 1991), ki je utemeljena na skupku tehničnih in organizacijskih lastnosti, ki usmerjajo način reprezentiranja družbene realnosti v tisku, na radiu, televiziji in spletu. Upovedovanje novinarskega sporočila je odraz diskurzivne kulture, in ne neposrednega motiva novinarja (Luthar 2001: 204).

6. Hartley razumevanje »januarskega novinarstva« utemelji na upodobitvi etrurskega in pozneje rimskega boga časa Janusa, ki z dvojnimi obrazom, z mladostnim na eni strani in starčevskim na drugi, zre v preteklost in prihodnost hkrati.

Zahteva po novinarjevem ločevanju dejstev od mnenj, občutij, predsodkov ali osebnih prepričanj je skupna vsem merilom kakovosti novinarskega sporočanja in (samo)regulacijskim listinam (Erjavec 1999: 72–81). To se odraža tudi v polariziranosti stabilne, a ne nespreminjajoče se tipologije novinarskih žanrov – ločimo namreč med žanri informativne in interpretativne zvrsti (glej Košir 1988: 65). Ločevanje med tema dvema skupinama novinarskih žanrov ni zgolj jezikovno-stilna. V novinarskih sporočilih v tisku in na spletu ju npr. loči različna tipografija ali (ne)pripeta fotografija avtorja, na radiu to vlogo npr. igra različna zvočna kulisa, na televiziji pa novinar lahko v prispevek »vstopa« z govornjem v kamero. *Mitsko* v novinarskem diskurzu prinaša občutek zmožnosti ločevanja med objektivnimi in subjektivnimi reprezentacijami izbrane družbene realnosti: novinarjem torej daje hkrati legitimiteto nepristranskih poročevalcev in odgovornih komentatorjev. Pöttker (2004: 91–92) spoštovanje te delitve označuje kot samocenzuro, ki ima za glavni namen ohranjanje videza objektivnosti v žanrih informativne zvrsti. Objektivizirano novinarstvo je paradoksalno pripeljalo do tega, opozarja Splichal (1997: 358), da je umetno aranžiran dogodek, ki je namenjen izključno javnemu izražanju mnenja in oblikovanju javne podobe (npr. novinarska konferenca), »dejstvo« in poročanje o njem – npr. vest, medtem ko je neposredna novinarjeva izjava »mnenje« – npr. komentar.

Za legitimiziranje vseh novinarskih prispevkov je ključno, da so novinarjevi viri razvidni ali da so dana zagotovila, »da je vir s svojimi informacijami zanesljiv, čeprav v besedilu ni razviden« (Laban 2005: 37). Tovrstna objektivizacija lahko pripelje do dekontekstualizacije, ko so podane informacije sicer točne, vendar brez problematizacije in refleksije – prispevek tako ne ponuja tistega, kar se je »dejansko« zgodilo (glej Ettema in Glasser 1998: 151–153). Izražanje mita novinarske objektivnosti v diskurzu, prepletenim z *dóksa*, legitimizira privilegirano objektiviziranost. »Nekatere interpretacije so tako široko sprejete, da jih sploh ne povezujemo z razredi ali interesi, pri čemer je posledica objektiviziranega diskurza ‚priviligiranje‘ – tj. izključevanje vsakršne razprave o določeni interpretaciji realnosti, ki bi sicer lahko bila v konfliktu z drugimi interpretacijami« (Iggers 1999: 105). Tako lahko spoštovanje novinarske objektivnosti namesto obljubljene nepristranskosti vnaša pristranskost. V primeru »uravnoteževanja« *sovražnega govora* s »strpnostjo« ali s posredovanjem »dokazov« o njegovi upravičenosti se v okviru novinarske objektivnosti reproducira navidezna nepristranskost. Proces objektiviziranja lahko določeno moralno zahtevo transformira v »dejstvo« in legitimizira *moralno paniko* (Ettema in Glasser 1998: 71; Erjavec 2003: 91). Delovanje mita novinarske objektivnosti, kot bi zapisal Barthes, parazitira na vzajemnem prepletanju novinarskega diskurza z *dóksa*, ki je *pravi* izraz vseprisotne oblasti/moči – določena *interpretacija* (p)ostaja *dejstvo*. Soroden mitski mehanizem legitimiziranja pristranskosti nastopi, ko je novinar razpet med lojalnostjo novinarski skupnosti in skupnosti naroda – npr. med vojno in na mednarodnih športnih tekmovanjih (glej Zandberg in Neiger 2005: 131–141). Ta legitimna protislovnost je izraz *nepopolnosti* mita. Z njo se mit novinarske objektivnosti prilagaja, kot bi zapisal Močnik (1998: 241), hkratnemu pripadanju »resničnostnemu programu« *naroda* in *novinarstva*. Posledica *nepopolnosti* mita novinarske objektivnosti je, da oglaševanje in odnose z javnostmi silita v prid-

bivanje občutka objektivnosti s hibridizacijo z novinarstvom (glej Jančič 2001; Poler Kovačič 2004b).

Pri tem je novinarski diskurz spoj posebnih medijskih logik, tj. splet semioloških sistemov, ki jih določata tehnološka narava medijev in kulturna transformacija novinarstva. Novinarski dogodki se zato upovedujejo zgolj znotraj specifičnih reprezentacijskih praks (Luthar 1996: 232). Podobe v časopisu, na televiziji in spletu kot jezik avtentifikacije prekašajo pisano ali govorjeno besedo. »Podobe potrjujejo vero v objektivnost množičnega komuniciranja (novinarstva) in pripomorejo k njegovi verodostojnosti. /.../ Pomagajo konstruirati realnost ter naložiti poglede in vidike, ki potrjujejo ideološko determinirana pričakovanja« (Hardt 2004: 10). Pri tem tehnološko ozadje medija vpliva na oblikovanje tipičnih žanrov in vrst, v katerih enkrat prevladuje zadostnost slike in je jezik samo spremljevalni del sporočila, drugič pa nezadostnost slike jezikovno dopolnitev naravnost zahteva (Korošec 2005: 258). Paradoksalno tudi na radiu igrajo podobe pomembno vlogo vzpostavljanja verodostojnosti. Vpoklic »domišljije« (Crisell 1994: 7) je tisto, kar branje radijskega novinarstva loči od ostalih »novinarstev«. Poslušalec podobe »ustvarja« sam in jih uporablja tudi za predstavo prvin, ki zvokovno sploh niso posredovane (prav tam). *Mitsko* v novinarskih podobah – še posebej na radiu – potrjuje objektivnost novinarskega besedila s tem, ko s pomočjo prežemanja novinarskega diskurza in *dóksa* naturalizira vzajemnost med besedilom in podobami. Novinarski prispevek kot izraz prepleta različnih semioloških sistemov je tako *posnetek* družbene realnosti – je *objektiven*.

5 Sklep

S pomočjo revizije prvotnega Barthesovega koncepta mita smo v članku izpeljali diahrono in sinhrono analizo mita novinarske objektivnosti, s katero lahko vsaj deloma potrdimo tezi, postavljeni v uvodu. Diahroni prerez je namreč pokazal, da se je mit novinarske objektivnosti prilagajal spreminjanju konteksta, a je v jedru ostajal enak – *nepopoln*. Ravno njegova *nepopolnost* mu namreč omogoča izginjanje mita novinarske objektivnosti v različnih kulturnih in zgodovinskih kontekstih in delovanje *mitskega*, ki novinarskemu diskurzu prinaša njegovo *bistvo* – zgodovinski koncentrat *novinarskosti*. To smo poskušali dokazati s sinhronim prerezom, s katerim smo vstopili v novinarski sporočanješki proces na mikroravneh. Sodobno novinarstvo v vseh fazah sporočanješkega procesa poskuša z mehanizmi objektivnosti kot izrazi *zgodovinske* transmisije mita graditi svojo verodostojnost, svojo *novinarskost*. *Mitsko* je torej temeljna determinanta novinarskega diskurza, vozlišče (samo)razumevanja novinarstva in glavni povezovalni sukanec novinarske skupnosti. Dvom v potrjevanje obeh zgornjih tez vnašata razcvet spletnega novinarstva in posledična revitalizacija konceptov javnega novinarstva. Prinašata namreč aktivizacijo naslovnikov in izključevanje tradicionalnega enosmernega toka, povzročata redefiniranje sedanje odbiralne vloge novinarja in usmerjata prilagajanje normativnega okvira novinarstva novemu kulturnemu in zgodovinskemu kontekstu – tudi novinarske objektivnosti in njenega mita.

Literatura

- Altheide, David L., in Snow, Robert P. (1979): *Media Logic*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Altheide, David L., in Snow, Robert P. (1991): *Media Worlds in the Postjournalism Era*. New York: Aldine de Gruyter.
- Barthes, Roland (1957/1979): *Književnost, mitologija, semiologija*. Beograd: Nolit.
- Barthes, Roland (1964/1990): *Retorika starih/Elementi semiologije*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Barthes, Roland (1970/1974): *S/Z*. New York: Hill and Wang.
- Barthes, Roland (1970/2000): Preface. V R. Barthes: *Mythologies*: 10–11. London: Vintage.
- Barthes, Roland (1971/1977): *Change the Object Itself: Mythology Today*. V R. Barthes: *Image-Music-Text*: 165–169. New York: Hill and Wang.
- Barthes, Roland (1975/1977): *Roland Barthes by Roland Barthes*. New York: Hill and Wang.
- Barthes, Roland (1977/2003): *Učna Ura*. Ljubljana: Društvo Apokalipsa.
- Belaj, Vitomir (1990): *Hoditi–goniti: drugi aspekt jednoga praslavenskog obreda za plodnost*. *Studia ethnologica*, 2 (1990): 49–76.
- Bennett, Lance W. (2003): *News: The Politics of Illusion*. White Plains: Longman.
- Campbell, Vincent (2004): *Information Age Journalism: Journalism in an International Context*. New York: Oxford University Press.
- Cottle, Simon (2000): *Rethinking News Access*. *Journalism Studies*, 1 (3): 427–428.
- Crawford, Nelson Antrim (1924): *The Ethics of Journalism*. New York: Alfred A. Knopf.
- Crisell, Andrew (1994): *Understanding Radio*. London, New York: Methuen.
- Deuze, Mark (2005): *What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered*. *Journalism*, 6 (4): 442–464.
- Donsbach, Wolfgang (1995): *Lapdogs, Watchdogs and Junkyard Dogs*. *Media Studies Journal*, 9 (Fall): 17–30.
- Emery, Michael, in Emery, Edwin (1988): *The Press and America: An Interpretive History of Mass Media*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Erjavec, Karmen (1999): *Novinarska kakovost*. Ljubljana: Založba FDV.
- Erjavec, Karmen (2003): *Media Construction of Identity through Moral Panics: Discourses of Immigration in Slovenia*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29 (1): 83–101.
- Erjavec, Karmen (2004): *Sodobno novinarstvo in teorija demokracije*. V M. Poler Kovačič, M. Kalin Golob (ur.): *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*: 113–138. Ljubljana: Založba FDV.
- Ettema, James, in Glasser, Theodore (1998): *Custodians of Conscience*. New York: Columbia University Press.
- Fiske, John (2005): *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Založba FDV.
- Fiske, John, in Hartley, John (1978): *Reading Television*. London: Methuen.
- Fowler, Roger (1991): *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London, New York: Routledge.
- Gans, Herbert J. (1979/2004): *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Vintage Books Edition.

- Glasser, Theodore L. (1992): Objectivity and News Bias. V E. D. Cohen (ur.): *Philosophical Issues in Journalism*: 176–185. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Hall, Stuart (2004): Lastnosti novičarskih fotografij. V B. Luthar, V. Zei, H. Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*: 193–209. Ljubljana: Študentska založba.
- Hardt, Hanno (1996): The End of Journalism: Media and Newswork in the United States. *Javnost/The Public*, 3 (3): 21–41.
- Hardt, Hanno (2004): *Myths for the Masses: An Essay on Mass Communication*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing.
- Hardt, Hanno, in Brennen, Bonnie (1995): *Newsworkers*. Minnesota: University Minnesota Press.
- Hartley, John (1989): *Understanding News*. London, New York: Routledge.
- Hartley, John (2004): Novinarstvo in vizualizacija resnice. V B. Luthar, V. Zei, H. Hardt (ur.): *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*: 179–189. Ljubljana: Študentska založba.
- Høyer, Svennik (1996): Can »Objectivity« Save the Autonomy of Journalism? Some Critical Remarks. *Javnost/The Public*, 3 (3): 73–80.
- Høyer, Svennik, in Pöttker, Horst (2005): Diffusion of the News Paradigm 1850–2000. Götteborg: NORDICOM.
- Hrženjak, Majda (1999): Elementi družboslovne analize mita: ali je mogoča celovita analiza mita. *Časopis za kritiko znanosti*, XXVII (194): 45–64.
- Hrženjak, Majda (2002): Simbolno: Izbrana poglavja iz francoskega strukturalizma. Ljubljana: Študentska založba.
- Iggers, Jeremy (1999): *Good News, Bad News: Journalism Ethics and Public Discourse*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Jančič, Zlatko (2001): Novinarstvo in meje oglaševanja. V S. Splichal (ur.): *Vatovčev zbornik*: 95–101. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo in FDV.
- Johnson - Cartee, Karen (2005): *News Narratives and News Framing – Constructing Political Reality*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Korošec, Tomo (2005): K stilu športnega poročevalstva. V M. Poler Kovačič, K. Erjavec (ur.): *Uvod v novinarske študije*: 257–272. Ljubljana: Založba FDV.
- Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Laban, Vesna (2005): Žanri vestičarske vrste, običajno poročilo in anketa v dnevnem časopisju. V M. Poler Kovačič, K. Erjavec (ur.): *Uvod v novinarske študije*: 32–73. Ljubljana: Založba FDV.
- Laban, Vesna, in Poler Kovačič, Melita (2007): Poročevalska sklicevalnost v agencijskih besedilih. *Družboslovne razprave*, XXIII (54): 65–84.
- Lévi Strauss, Claude (1958/2003): Struktura mitov. *Problemi*, 41 (4/5): 219–248.
- Lippmann, Walter (1920): *Liberty and the News*. New York: Harcourt, Brace, Howe.
- Lippmann, Walter (1922/1999): *Javno mnenje*. Ljubljana: Založba FDV.
- Lippmann, Walter, Charles Merz (1920): A Test of the News. *The New Republic*, 23 (296): 1–42.
- Luthar, Breda (1996): *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- Luthar, Breda (2001): Žurnalizem: Poetika skupnosti pod krinko kronologije dogodkov. Teorija in praksa, 38 (2): 201–212.
- McManus, John H. (1994): *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware?* Thousand Oaks: Sage Publications.
- McNair, Brian (1998): *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.
- Merrill, John C. (1997): *Journalism Ethics: Philosophical Foundations for News Media*. New York: Martin's Press.
- Močnik, Rastko (1998): Mit v teoriji ideologije. V P. Veyne: *So Grki verjeli v svoje mite?:* 179–256. Ljubljana: *cf.
- Pinter, Andrej (1997): Kako semiotično misliti družboslovno teorijo in kako družboslovno misliti semiotično teorijo. Časopis za kritiko znanosti, 25 (182): 209–240.
- Poler, Melita (1997): *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Poler Kovačič, Melita (2003): Komunitaristični pristop k novinarstvu: naslovník kot subjekt. Teorija in praksa, 40 (1): 57–73.
- Poler Kovačič, Melita (2004a): *Novinarska (iz)virnost: Novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: Založba FDV.
- Poler Kovačič, Melita (2004b): *Novinarska rutina in (pre)moč uradnih virov informacij*. Teorija in praksa, 41 (3/4): 690–702.
- Poler Kovačič, Melita (2005): *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Založba FDV.
- Pöttker, Horst (2004): Objectivity as (Self-)Censorship: Against the Dogmatisation of Professional Ethics in Journalism. *Javnost/The Public*, 11 (2): 83–94.
- Rosen, Jay (1993): Beyond Objectivity. *Nieman Reports*, 47 (4): 48–53.
- Schiller, Dan (1981): *Objectivity and the News: The Public and the Rise of Commercial Journalism*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Schudson, Michael (1978): *Discovering the News: A Social History of American Newspapers*. New York: Basic Books.
- Schudson, Michael (2003): *The Sociology of News*. New York, London: W. W. Norton & Company.
- Schudson, Michael (2005): The Emergence of the Objectivity Norm in American Journalism. V S. Høyer, H. Pöttker (ur.): *Diffusion of the News Paradigm 1850–2000*: 19–36. Göteborg: NORDICOM.
- Shoemaker, Pamela J., in Reese, Stephen D. (1996): *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. White Plains: Longman.
- Splichal, Slavko (1984): *Mlini na eter*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Splichal, Slavko (1992): *Izgubljene utopije?* Ljubljana: Znanstveno središče.
- Splichal, Slavko (1997): *Javno mnenje: teoretski razvoj in spori v XX. stoletju*. Ljubljana: Založba FDV.
- Splichal, Slavko (2000): *Novinarji in novinarstvo*. V S. Splichal (ur.): *Vregov zbornik*: 47–56. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo in FDV.
- Splichal, Slavko (2005): Konec novinarstva. Dostopno prek: http://www.novinar.com/prikaz.php?show_dejavnost_objava=86&show_dejavnost=3&leto=2005 (24. 7. 2007).
- Splichal, Slavko (2007): *Teorije javnega mnenja od poznega razsvetljenstva do pozne moderne*. V S. Splichal (ur.): *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja: ix–xx*. Ljubljana: Založba FDV.

- Splichal, Slavko, in Sparks, Colin (1994): *Journalists for the 21st Century: Tendencies of Professionalization Among First-Year Students in 22 Countries*. Norwood: Abley Publishing Corporation.
- Strentz, Herbert (1989): *News reporters and news sources: accomplices in shaping and misshaping the news*. Ames: Iowa State University Press.
- Tuchman, Gaye (1999/1972): *Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity*. V H. Tumber (ur.): *News: A Reader*: 297–307. Oxford: Oxford University Press.
- Van Dijk, Teun A. (1988): *News as Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Zandberg, Eyal, in Neiger, Motti (2005): *Between the Nation and the Profession: Journalists as Members of Contradicting Communities*. *Media, Culture & Society*, 27 (1): 131–141.

Viri

- Mednarodna zveza novinarjev IFJ (1986): *Deklaracija o temeljih novinarske etike*. Dostopno prek: <http://www.media-forum.si/slo/pravo/pravni-viri/deklaracija-etika.pdf> (24. 7. 2007).
- Eurobarometer – Public Opinion in EU (marec–maj 2007). Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb65/eb65_en.pdf (24. 7. 2007).
- Društvo profesionalnih novinarjev Sigma Delta Chi (1974, 1996): *Etični kodeks*. Dostopno prek: <http://www.spj.org/ethicscodeSLV.asp> (24. 7. 2007).
- Kodeks novinarjev Jugoslavije (1965, 1969, 1973). V P. Jančič (1991): *Novinarska etika in kodeksi časti: Diplomski naloga*. Ljubljana: FSPN.
- Kodeks novinarjev Slovenije (1988). V P. Jančič (1991): *Novinarska etika in kodeksi časti: Diplomski naloga*. Ljubljana: FSPN.
- Kodeks novinarjev Slovenije (1991). V P. Jančič (1991): *Novinarska etika in kodeksi časti: Diplomski naloga*. Ljubljana: FSPN.
- Kodeks novinarjev Slovenije (2002). Dostopno prek: <http://www.novinar.com/dokumenti/kodeks.php> (24. 7. 2007).
- Münchenska deklaracija – Deklaracija o pravicah in dolžnostih novinarjev (1971). Dostopno prek: http://sindikar.novinar.com/?m=3&id_clanek=50 (24. 7. 2007).
- Resolucija Sveta Evrope št. 1003 O novinarski etiki (1993). V *Predpisi o novinarjih in medijih* (1995): 245–252. Ljubljana: ČZ Uradni list RS.
- Unesco (1984): *Novi svetovni informacijski in komunikacijski red*. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0004/000400/040066eb.pdf> (24. 7. 2007).

Naslov avtorja:

Igor Vobič

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
Center za raziskovanje družbenega komuniciranja
Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana
e-mail: igor.vobic@fdv.uni-lj.si